

Rolnummer 2180
Arrest nr. 94/2001 van 12 juli 2001

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag over artikel 17 van het koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers, gesteld door de Arbeidsrechtbank te Gent.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters H. Boel en M. Melchior, en de rechters P. Martens, E. De Groot, L. Lavrysen, A. Alen en J.-P. Moerman, bijgestaan door de griffier L. Potoms, onder voorzitterschap van voorzitter H. Boel,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van de prejudiciële vraag

Bij vonnis van 8 mei 2001 in zake F. Devlieger tegen de Rijksdienst voor Pensioenen, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 18 mei 2001, heeft de Arbeidsrechtbank te Gent de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 17 van het Koninklijk Besluit nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre dit artikel het voordeel van de overlevingspensioen slechts toekent indien, op datum van het overlijden, de langstlevende echtgenoot ten minste één jaar met de overleden werknemer gehuwd was, zonder datzelfde recht toe te kennen aan de langstlevende echtgenoot die minder dan één jaar met de overleden werknemer gehuwd was, doch op de datum van het overlijden wel ten minste één jaar met de overleden werknemer een gezin vormde, zij het aanvankelijk buiten het kader van een huwelijk ? »

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil

F. Devlieger huwde op 4 mei 1994 met L. Van de Velde, die overleed op 31 mei 1994. Ofschoon haar aanvankelijk een overlevingspensioen werd toegekend, komt de Rijksdienst voor Pensioenen van die beslissing terug omdat niet is voldaan aan de voorwaarde van één jaar huwelijk gesteld in artikel 17, eerste lid, van het koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967 en kent haar met ingang van 1 mei 1994 een tijdelijk overlevingspensioen toe voor een bedrag van 486.300 frank per jaar, en dit gedurende een periode van 12 maanden. F. Devlieger is het hiermee niet eens gelet op het feit dat zij reeds sinds 3 maart 1989 ingeschreven is op hetzelfde adres als L. Van de Velde, en vordert voor de Arbeidsrechtbank te Gent de veroordeling van de Rijksdienst voor Pensioenen tot toekenning van een overlevingspensioen ook na 1 mei 1995. Zij werpt op dat de gestelde voorwaarde van één jaar huwelijk strijdig is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en met bepaalde internationale verdragen.

De rechter overweegt dat het antwoord op die vraag tot de exclusieve bevoegdheid van het Arbitragehof behoort, dat het Hof in zijn arrest nr. 138/99 van 22 december 1999 weliswaar besliste dat de in geding zijnde bepaling de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet schendt, maar dat dit arrest volgens hem betrekking heeft op één van de uitzonderingen op de vereiste minimumduur van één jaar huwelijk en niet op de vereiste van de minimumduur van één jaar huwelijk zelf. De rechter stelt vervolgens dat uit dat arrest evenmin kan worden afgeleid dat de vereiste van één jaar huwelijk « klaarblijkelijk » geen schending inhoudt van het gelijkheidsbeginsel en legt bijgevolg de bovenvermelde vraag voor aan het Hof.

III. De rechtspleging voor het Hof

Bij beschikking van 18 mei 2001 heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

Bij beschikking van 22 mei 2001 heeft het Hof de zetel aangevuld met rechter J.-P. Moerman.

Op 30 mei 2001 hebben de rechters-verslaggevers E. De Groot en J.-P. Moerman, met toepassing van artikel 72, eerste lid, van de voormelde bijzondere wet, voor het Hof verslag uitgebracht en gesteld dat de rechtspleging zou kunnen worden afgedaan met een arrest van onmiddellijk antwoord.

Overeenkomstig artikel 72, tweede lid, van de organieke wet is van de conclusies van de rechters-verslaggevers aan de partijen in het bodemgeschil kennisgegeven bij op 5 juni 2001 ter post aangetekende brieven.

Memories met verantwoording zijn ingediend door :

- de Rijksdienst voor Pensioenen, met zetel te 1060 Brussel, Zuidertoren 3, bij op 15 juni 2001 ter post aangetekende brief;
- F. Devlieger, wonende te 9940 Evergem, Reibroekstraat 10, bij op 18 juni 2001 ter post aangetekende brief.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *In rechte*

- A -

A.1. De rechters-verslaggevers hebben in hun conclusies, met toepassing van artikel 72 van de bijzondere wet van 6 januari 1989, te kennen gegeven dat zij ertoe zouden kunnen worden gebracht aan het Hof voor te stellen de zaak af te doen met een arrest van onmiddellijk antwoord.

A.2. De Rijksdienst voor Pensioenen heeft een memorie met verantwoording ingediend waarin hij zich akkoord verklaart met de conclusies van de rechters-verslaggevers.

Hij wijst op de wetsgeschiedenis van de in het geding zijnde bepaling en op de parlementaire voorbereiding ervan, waarin is gesteld dat de voorwaarde van één jaar huwelijk tot doel heeft te vermijden dat huwelijken « ‘ op het sterfbed ’ worden afgesloten, enkel met het doel een overlevingspensioen op te strijken ». Volgens hem kan het langdurig samenwonen niet worden gelijkgesteld met het huwelijk, aangezien het huwelijk een juridisch begrip is met diverse gevolgen op verscheidene domeinen.

De Rijksdienst voor Pensioenen citeert de Belgische rechtspraak alsook die van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens inzake artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en leidt hieruit af dat het in overeenstemming is met die bepaling dat de wetgever een huwelijksstatuut uitwerkt, voor hen die zich daaraan vrijwillig willen onderwerpen, dat rechten en plichten omvat met betrekking tot het samenleven in een gezin in de meest brede zin.

De Rijksdienst voor Pensioenen analyseert het arrest nr. 138/99 van het Hof en stelt dat het Hof zich hierin impliciet heeft uitgesproken over de vereiste van één jaar huwelijk. Hij haalt tevens de arresten nrs. 51/2000 en 137/2000 aan, waaruit blijkt dat een objectief onderscheid bestaat tussen gehuwden en samenwonenden.

Hij besluit dat, rekening houdend met hetgeen voorafgaat, het antwoord op de prejudiciële vraag niet onontbeerlijk was voor de Arbeidsrechtbank en dat het besluit van de rechters-verslaggevers in deze zaak ten zeerste verantwoord is.

A.3. In haar memorie met verantwoording stelt de verzoekster in het bodemgeschil, F. Devlieger, dat zij het niet eens is met de conclusies van de rechters-verslaggevers. Zij wijst erop dat er, wat haar betreft, geen sprake is van enig misbruik gelet op de feitelijke samenwoning sinds 3 maart 1989. Zij meent dat de vereiste van één jaar huwelijk noch objectief noch redelijk verantwoord is, terwijl het criterium van één jaar samenwonen dat volgens haar wel zou zijn. Zij beklemtoont dat de wet op de wettelijke samenwoning pas in werking is getreden op 1 januari 2000, zodat zij en L. Van de Velde geen verklaring van wettelijke samenwoning konden afleggen.

Desalniettemin hebben zij elkaar bijgestaan, hulp en bijstand verleend en hun inkomsten bij voorrang besteed aan de lasten van hun relatie zodat er geen verschil is tussen hun situatie vóór dan wel na hun huwelijk. Zij besluit dat er geen objectief en redelijk verantwoord criterium is om de langstlevende persoon die meer dan één jaar heeft samengewoond geen overlevingspensioen toe te kennen, terwijl dit wel gebeurt voor de langstlevende echtgenoot die meer dan één jaar gehuwd is.

- B -

B.1. Artikel 17 van het koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967, zoals vervangen door artikel 107 van de wet van 15 mei 1984, bepaalt :

« Het overlevingspensioen wordt slechts toegekend indien, op de datum van het overlijden, de langstlevende echtgenoot ten minste één jaar met de overleden werknemer gehuwd was. Het huwelijk dient nochtans niet een jaar te duren indien één van de volgende voorwaarden vervuld is :

- er is een kind geboren uit het huwelijk;
- op het ogenblik van het overlijden is er een kind ten laste waarvoor één van de echtgenoten kinderbijslag ontving;
- het overlijden is het gevolg van een na de datum van het huwelijk voorgekomen ongeval of werd veroorzaakt door een beroepsziekte opgedaan tijdens of naar aanleiding van de uitoefening van het beroep, van een door de Belgische Regering toevertrouwde opdracht of van in het kader van de Belgische technische bijstand verrichte prestaties, voor zover de aanvang of de verergering van deze ziekte na de datum van het huwelijk plaatsvond.

[...] »

De vraag heeft enkel betrekking op de eerste zin van het eerste lid van de in het geding zijnde bepaling.

B.2. De vraag noopt tot een dubbele vergelijking. Ten eerste moet, op het vlak van de toekenning van het overlevingspensioen, de situatie van de langstlevende echtgenoot die ten minste één jaar met de overleden werknemer gehuwd was, worden vergeleken met de situatie van de langstlevende echtgenoot die minder dan één jaar met de overleden werknemer gehuwd was. Ten tweede roept de vraag op tot een vergelijking ten aanzien van de toekenning van overlevingspensioenen tussen gehuwden en andere personen van verschillend geslacht die een levensgemeenschap vormen.

B.3. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.4.1. Door een voorwaarde op te leggen van een minimumduur van één jaar huwelijk voor het toekennen van een overlevingspensioen aan de langstlevende echtgenoot van een werknemer van wie de beroepsactiviteit het recht op een dergelijk pensioen opende, heeft de wetgever bepaalde misbruiken willen ontmoedigen, zoals het huwelijk *in extremis*, waarvan de enige bedoeling is het de langstlevende echtgenoot mogelijk te maken het overlevingspensioen te genieten.

B.4.2. De vereiste van een minimumduur van één jaar huwelijk is een objectief criterium dat beantwoordt aan de doelstelling van de wetgever om misbruiken dienaangaande te vermijden.

Die vereiste is niet kennelijk onredelijk nu, enerzijds, de duur van één jaar huwelijk niet overdreven lijkt en, anderzijds, de uitzonderingen die de wetgever heeft aanvaard op die regel uitgaan van de idee dat in bepaalde situaties de omstandigheden aantonen dat, hoewel het overlijden minder dan één jaar na het huwelijk heeft plaatsgehad, dat huwelijk niet alleen is voltrokken om het overlevingspensioen te verkrijgen. De omstandigheid dat er al van samenleving sprake was vooraleer het huwelijk was voltrokken, zoals dit in het bodemgeschil aan de orde was, is niet van die aard dat een uitzondering op de voorwaarden kan worden verantwoord.

B.5. Wat het tweede opgeworpen verschil in behandeling betreft, dit steunt op het objectieve gegeven dat de juridische toestand van echtgenoten en niet-gehuwde paren verschilt, zowel wat de verplichtingen jegens elkaar betreft, als wat hun vermogensrechtelijke toestand betreft. Echtgenoten zijn elkaar hulp en bijstand verschuldigd (artikel 213 van het Burgerlijk Wetboek), zij genieten de bescherming van de gezinswoonst en de huisraad (artikel 215 van het

Burgerlijk Wetboek), de echtgenoten moeten hun inkomsten bij voorrang besteden aan hun bijdrage in de lasten van het huwelijk (artikel 217 van het Burgerlijk Wetboek), waarin de echtgenoten moeten bijdragen naar vermogen (artikel 221 van het Burgerlijk Wetboek). Schulden die door een der echtgenoten worden aangegaan ten behoeve van de huishouding en de opvoeding van de kinderen verbinden de andere echtgenoot hoofdelijk, behoudens wanneer zij, gelet op de bestaansmiddelen van het gezin, buitensporig zijn (artikel 222 van het Burgerlijk Wetboek).

Die wederzijdse rechten en plichten gelden als zodanig niet voor personen die, hoewel zij een levensgemeenschap vormen, tegenover elkaar niet dezelfde juridische verbintenissen hebben aangegaan. Er moet bovendien rekening worden gehouden met het feit dat men beslist te huwen of buiten het huwelijk samen te wonen met kennis van de voor- en nadelen van de ene en de andere samenlevingsvorm.

Het staat aan de wetgever te beslissen of, en in hoeverre, de personen die een levensgemeenschap vormen, dienen te worden behandeld zoals de gehuwde paren wat de overlevingspensioenen betreft. Zelfs al houdt het Hof rekening met de recente wetswijzigingen waarbij de samenwonenden in bepaalde aangelegenheden juridisch gelijk worden gesteld met de echtgenoten, toch kan het Hof niet in de plaats van de wetgever oordelen in een aangelegenheid die een dergelijke evolutie doormaakt.

B.6. De prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 17 van het koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 12 juli 2001.

De griffier,

De voorzitter,

L. Potoms

H. Boel